

zij zelf met haar pogen om moeilijke „casus” op te lossen nog niet te veroordeelen. De Reformatoren hebben dit dan ook wel ingezien door bij voorkomende gelegenheden in brieven en tractaten, b. v. op het stuk van huwelijkszaken, recht van opstand, renten en andere zaken, op grond van Gods Woord raad te geven. Wat was dit anders dan casuïstiek? Waarom kon de bespreking der herhaaldelijk voorkomende gevallen geen object voor een afzonderlijke studie als onderdeel der ethiek worden? In Engeland meende men deze vraag bevestigend te moeten beantwoorden en was PERKINS als de „eerste Gereformeerde casuïst”, nog vóór het einde der eeuw — hij stierf te Cambridge in 1602 — met twee werken ¹⁾ over dit onderwerp opgetreden. Deze werken vonden veel lezers onder de Gereformeerden en werden dan ook al spoedig in het Latijn, Duitsch en Nederlandsch overgezet. PERKINS' arbeid werd niet slechts gewaardeerd maar vond ook navolging, vooral in Engeland, waar, met den practischen zin het volk eigen, dit vak niet slechts bij de Puriteinen, maar ook bij de Anglicanen in HALL, TAYLOR, SANDERSON e. a. ijverige beoefenaren vond. Ja, ook voor de Duitsch-Gereformeerden schreef ALSTED, hoogleeraar te Herborn, een „Theologia casuum”, die in 1621 verscheen.

b. Terwijl dus de Gereformeerde ethiek zich geleidelijk ontwikkelde, kwam in dezen tijd de vraag op naar het goed recht van haar bestaan. Zij kwam uit het vrij verwijderde Dantzig en haar ontkennende beantwoording trok misschien juist daarom aanvankelijk niet veel aandacht, al heeft het, zooals wij straks zien zullen, later aan weerlegging niet ontbroken.

Ik bedoel de bewering van den ijverigen Aristoteliaan KECKERMANN, — sedert 1602 rector van het gymnasium, waar hij de philosophie doceerde, zonder echter de Theologie, waarin hem zelfs te Heidelberg een professoraat was aangeboden, te verwaarloozen, — dat de ethiek in de Theologie niet te huis behoort. ²⁾ De gronden waarop dit oordeel steunt en KECKERMANN de ethiek naar de philosophie verwijst, liggen in zijn beschouwing van de onderlinge verhouding en het wezen van Theologie en philosophie.

1) „A Discourse of conscience” en „The whole treatise of the cases of conscience.” Men vindt ze in de Engelsche uitgave van PERKINS' werken, I, p. 510 en vlg.

2) KECKERMANN'S Opera omnia verschenen te Genève in 1614. In het 2e deel, p. 253 en vlg., vindt men zijn „Systema ethica” en daar zegt hij in de „praecognita generalia”: „Tuemur autem sententiam affirmativam quod nempe ethica sit revera distincta a S. Theologia.”